

Ἡ ἐπανείσοδος ἐξιλαμισθέντων εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐξ ἐπόψεως ἰσλαμικῆς

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Θ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΠΑΤΡΑΓΑ*

Ἐν τε τῷ ἰσλάμῳ ἢ ἐκ τῆς θρησκείας καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς θρησκευτικῆς κοινότητος ἕξις εἶνε πλήρως ἀπηγορευμένη, δι' ἕτερον ὅμως σκοπὸν καὶ αἰτίαν.

Ἐν μὲν τῷ χριστιανισμῷ ἡ ἀπάρνησις τούτου διὰ τοῦ ἐνστερνησμοῦ ἐτέρας θρησκείας ἢ προσέτι μὴ εἰσοδοῦ εἰς θρησκείαν τινὰ δὲν εἶνε δυνατή, δοθέντος ὅτι ἡ εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινότητα εἰσοδος, δι' ἧς συντελεῖται κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐπιτελεῖται διὰ τοῦ βαπτίσματος¹, ὄντος μυστηρίου. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν μάλιστα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ τῶν μυστηρίων ἰσχὺς εἶνε ἀνεξάλειπτος², ὃ ἐστὶν ὁ ἅπαξ βαπτισθεὶς οὐκ ἀπώλυται τὴν διὰ τοῦ μυστηρίου γενωμένην θεῖαν φάτισιν καὶ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸν καινὸν ἐν Χριστῷ βίον, παρομοιαζόμενον πρὸς τὴν γέννησιν. Οὕτω, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν τις ἐγκαταλείψει τὸν χριστιανισμὸν καὶ εἶτα θελήσῃ τὴν εἰς τοῦτον ἐπανείσοδόν του, δὲν προβαίνει ἢ ἐκκλησία εἰς τὴν ἐπανεμβάπτισίν του, ἀλλ' ἀρκεῖται εἰς τὴν διὰ μύρου χρῆσιν, θεωροῦσα, ὅτι τὰ τοῦ βαπτίσματος ἀποτελέσματα συνεχίζουσιν ὑφιστάμενα ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, μηδέποτε' ἐκλείψαντα³.

Ἐν δὲ τῷ ἰσλάμῳ ἡ κατάστασις εἶνε καθ' ὅλα διάφορος. Ἡ εἰς τὸ ἰσλάμ εἰσοδοῦ δὲν προαπαιτεῖ τὴν τέλεσιν πράξεώς τινος μυστηριακῆς μορφῆς, τοῦτο μὲν διότι τὸ ἰσλάμ δὲν ἀναγνωρίζει μυστήρια, τοῦτο δὲ διότι ἐν αὐτῷ οὐκ ὑφίσταται ἱερατεῖον⁴, ἄνευ οὔτινος οὐδὲν δύνανται νὰ τελεσθῶσι μυστήρια. Οὕτω, ἢ ἐν τῷ ἰσλάμ εἰσοδος λαμβάνει τὴν τοῦ συμβολαίου μορφήν (ἀρχικῶς προφο-

*. Ὁ Κυριάκος Νικολάου-Πατραγᾶς εἶναι Διδάκτορας τοῦ ἰσλαμικοῦ δικαίου τῆς Νομικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

1. *Μάρκ.* ΣΤΓ', ιστ'· *Ἰωάν.* Γ', ε'.

2. Ὁρθόδοξος ὁμολογία Α', ἀπόκρισις Γ', ρβ'.

3. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Π. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἑλληνικὸν ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, β' ἔκδοσις, ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 122.

4. Πρβλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ Δ. ΖΙΑΚΑΝ, *Ἱερωσύνη καὶ λατρεία στὸ ἰσλάμ ἐν Τῷ μυστηρίῳ τῆς ἱερωσύνης* (Πρακτικὰ Ζ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων. Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Λειτουργικῆς Ἀναγεν-

ρικήν), ὅπερ δέον νὰ πληροῖ πάνθ' ὅσα ἰσχύουσιν ἐπ' αὐτοῦ, μεθ' ὧν ἢ τε παντὸς ἐλλατώματος ἀπηλλαγμένη ἐξωτερικεῖς τῆς βουλήσεως τοῦ ἐν τῷ ἰσλάμ εἰσερχομένου καὶ ἡ δύο μαρτύρων ὑπαρξίς, δι' ὧν καθίσταται γνωστὸν τὸ τούτου συγκαταλέγεσθαι ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἰσλαμικῆς κοινότητος⁵. ἐντεῦθεν προκύπτει, ὅτι ὁ τῶν κρυπτομουσουλμάνων θεσμός, ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὸν τῶν κρυπτοχριστιανῶν οὐχὶ δύναται νὰ τύχη ἐφαρμογῆς, καίτοι ἐν χρόνῳ ἐπεχειρήσαντινες τὴν τούτου θεσμοθέτησιν διὰ τινος ἐσφαλμένης ἀναγνώσεώς τε καὶ ἐρμηνείας τοῦ κορανικοῦ ἐδαφίου· «Ὅστις καταναγκαζόμενος ἤθελεν ἀπιστήσει, ἀφ' οὗ πρῶτον πιστεύσῃ, διατηρεῖ δὲ πάντοτε τὴν πίστιν αὐτοῦ, δὲν εἶνε ἔνοχος· ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ κυρίου θέλει ἐπέλθῃ ἐπὶ τοῦ μὴ πιστεύοντος, καὶ σκληρὰ τιμωρία ἀναμένει αὐτόν»⁶. Ἡ ὁμολογία πίστεως, καλουμένη ἀραβιστὶ σεχάντα, δεσμεύει ἀπεριορίστως τὸν ταύτης ἐκφορέα εἰς πάντας τοὺς τομεῖς τοῦ βίου τούτου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἰσλάμ εἶνε ὀλιστικὴ θρησκεία, ἐπεισερχομένη εἰς πάνθ' ὅσα ἀφοροῦν τὸν βίον τοῦ πιστοῦ, ἐπάγεται ὅτι διὰ τῆς ὁμολογίας πίστεως, οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ διαρρυθμίξῃ τὰ τοῦ βίου του, καθ' οἷον τρόπον προβλέπει ἢ καλύπτουσα καὶ πάντα τὰ ἐγκόσμια θέματα ἰσλαμικὴ νομοθεσία⁷. Πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς τοιαύτης στοχεύσεως προαπαιτεῖται ἡ ὑπαρξίς κρατικῆς συγκροτήσεως, ἐπιτρεπούσης τὴν ἐφαρμογὴν τῆς, κατὰ τὸ ἰσλάμ, θείας, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σταλείσης καὶ διὰ τοῦ Μωάμεθ γνωσθείσης νομοθεσίας⁸. Ἡ τοιαύτη κρατικὴ συγκρότησις ὁμως, ἐνέχει πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς περιόδου διαμορφώσεως τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας, ἥτοι εἶνε ἀπότοκος τοῦ ζ' αἰῶνος καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ πλαισίου τῆς ἀραβικῆς χερσονήσου κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον, ὅτε ἡ τοῦ κράτους ἔννοια οὐκ ὑφίστατο, ὑποκαθισταμένη ὑπὸ τοῦ φυλετισμοῦ⁹, λαβόντος διὰ τοῦ ἰσλάμ καινὸν περιεχόμενον ὡς ὅμα¹⁰ (κοινότης πιστῶν), ἧς προσδιοριστικὸν

νήσεως) [Σειρὰ Ποιμαντικῆ Βιβλιοθήκη ἀρ. 12] ἐν Ἀθήναις 2006, σσ. 79 ἐπ.· πρβλ. καὶ χαντήθ τοῦ προφήτου· «οὐκ ὑφίσταται ἱερατεῖον ἐν τῷ ἰσλάμ».

5. Πλείονα παρ' ἐμοί, Φυλετισμὸς καὶ σύγχρονον ἰσλαμιστικὸν κίνημα ἐν Ἀλεξανδρινῷ Ἀμηνῶ. Ἀφιέρωμα στὴν μνήμη τοῦ Ἱ.Μ. Χατζηφώτη [Πηγαὶ καὶ τεκμήρια τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας ἀρ. 3] τ. Β', ἐν Ἀθήναις 2009, σσ. 477-484.

6. Ἀλ-Νάγλ ἐδ. 106. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἐκλήθη τάκεχα.

7. Περὶ αὐτῆς, ὄρα ἐμὴν, Ἡ πρωτοκαθεδρία τοῦ δικαίου εἰς τὸ ἰσλάμ ἐν Θεωρίᾳ καὶ Πράξει Διοικητικοῦ Δικαίου, τ. Β' /η' -θ' (2009), σσ. 1026-1030.

8. Αὐτόθι.

9. Περὶ αὐτοῦ, ὄρα ἐμὴν, Εἰσηγήσεις προἰσλαμαϊῶν ἀραβικῶν θεσμῶν [Islamica, arabica et turcica III] ἐν Ἀθήναις 2011, σσ. 31 ἐπ.

10. Περὶ αὐτῆς, ὄρα ἸΩΑΝΝΗΝ Θ. ΜΑΖΗΝ, *Γεωγραφία τοῦ ἰσλαμιστικοῦ κινήματος στὴν Μέση Ἀνατολή*, ἐν Ἀθήναις 2002, σσ. 53 ἐπ.

γνώρισμα καθίστατο ἡ πίστις εἰς τε τὸ κορανικὸν κείμενον καὶ τὸ μωαμεθανικὸν μήνυμα ὁμοῦ τῆ προφητικῆς πρακτικῆς, συμπληρωματικῆς τοῦ κειμένου¹¹.

Ἐν ᾧ ὁμως ἐν τῷ φυλετισμῷ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀποβολὴ ἀπὸ τὴν κοινότητα, λαβοῦσα ἐν τῷ χριστιανισμῷ τὴν μορφήν τοῦ μεγάλου ἀναθέματος ἢ ἀφορισμοῦ¹², τὸ τοιοῦτο ἀπληρίφθη ὑπὸ τοῦ ἰσλάμ, ἔνθα τοιαύτη δυνατότης δὲν προϋβλέπετο.

Κατὰ τὸ ἰσλάμ ἡ ἀπάρνησις τῆς θρησκείας τοῦ ἰσλάμ στοιχειοθετεῖ τὸ κακουρηματικῆς ὑφῆς (χουντουτ¹³) ἐγκλημα τῆς ρέντα¹⁴, οὔτινος ἡ ἀντικειμενικὴ ὑπόστασις εὔρηται ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ κορανίῳ· «... ἀλλ' ὅσοι ἐξ ὑμῶν ἀρνηθῶσι τὴν θρησκείαν καὶ ἀποθάνωσιν ἄπιστοι, αἱ πράξεις αὐτῶν οὔτε εἰς τὴν παροῦσαν, οὔτε εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν θὰ ὠφελήσωσιν αὐτούς· εἶνε προωρισμένοι εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως»¹⁵. Ἀναγκαιούσα προϋπὸθεσις ἰσχύος τῆς διατάξεως ταύτης εἶνε, ὅπως ὁ τὴν θρησκείαν ἀπαρνούμενος ἀνήκη εἰς τὸ ἰσλάμ¹⁶. Ἐνεκα τῆς βαρύτητος τοῦ ἐγκλήματος ἐκρίθη ὅτι τὸ ἐγκλημα τοῦτο ἐπισύρει δύο ποινάς, μίαν κυρίαν, τὴν τοῦ παραβάτου θανάτωσιν καὶ μίαν παρεπομένην, τὴν τῆς περιουσίας αὐτοῦ δήμευσιν¹⁷.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς τὴν δήμευσιν ἐνεφανίσθη διχοστασία τις μεταξὺ τῶν διαφόρων νομοκανονολογικῶν σχολῶν τοῦ ἰσλάμ περὶ τῆς δημευομένης περιουσίας. Οὕτω, κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μάλεκ, Σάφαη καὶ τὴν ἄρχουσιν παρ' Ἀχμαντ δόξαν ἡ δήμευσις περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῆς περιουσίας τοῦ τὸ ἰσλάμ ἀπαρνηθέντος· ἐν ᾧ κατὰ τὸν Ἄμπου Χανήφα καὶ τινες ἑτέρους ὀπαδοὺς τοῦ Ἀχμαντ ἡ δήμευσις ἀφορᾷ τὴν μετὰ τὴν ἀλλαξοπιστίαν ἀποκτηθεῖσαν περιουσίαν, τῆς προηγουμένης ἐπαγομένης τοῖς νομίμοις κληρονόμοις τούτου. Ὑφίσταται, ὡσαύτως καὶ ποῖα τοποθέτησις περὶ τοῦ Ἀχμαντ –ἀμφισβητουμένη ὁμως–, καθ' ἣν καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει καὶ αὐθις οὐ δημεύεται ἡ περιουσία, ἂν ὑφίστανται νόμιμοι κληρονόμοι τούτου ἐκ τῆς ἰσλαμικῆς κοινότητος¹⁸.

11. Πλείονα παρὰ ἸΜΠΝ ΚΑΘΗΡ, Ἀλ-μπάεθ ἀλ-χαθῆθ.

12. Πρβλ. ἐμὴν, Εἰσηγήσεις ἐνθ' ἀν., σσ. 78-79.

13. Περὶ τούτου, ὄρα ΕΜΗΝ, *Ἡ διάκρισις τῶν ἐγκλημάτων εἰς τὸ ἰσλάμ ἐν Ἐκ. Φάρφ τ. ΠΒ'* (2011) (ὑπὸ τύπωσιν).

14. Πρβλ. ἐμὴν, Χαλιφεία καὶ ἰσλαμικὴ διακυβέρνησις [Islamica, arabica et turcica I], β' ἔκδοσις, ἐν Ἀθήναις 2011, σσ. 227-228.

15. Ἀλ-Μπάκαρα 217· πρβλ. Μουχάμαντ 25-27· Ἀλ-Νάχλ 106-109· Ἀλ-Μπάκαρα 108· Ἀλ-Ομράν 86-90· Ἀλ-Νέσα 137· Ἀλ-Τόμπα 66, 74.

16. ΑΜΠΝΤΕΛ ΚΑΝΤΕΡ ΟΥΝΤΑ, Ἀλ-τασρίη ἀλ-γκινάη ἀλ-ἰσλάμη τ. Α', ἰδ' ἔκδοσις, ἐν Βη-ουττῷ 2000, σ. 661.

17. Αὐτόθι, σ. 662.

18. Ἀλ-ΜΑΓΝΗ τ. 7, σ. 174.

Ἐπίσταται, ὁμως, ἐν ἰσχυρὸν χαντήθ περιπλέκον ἐν πολλοῖς τὰ πράγματα. Κατ' αὐτό, ἀνήνεγκεν ὁ προφήτης: «ὅς τις ἀλλάξη τὴν θρησκείαν τούτου, φονεύσατέ τον», ἀποτελοῦν τὴν ἐκ μέρους τοῦ ἰσλάμ, θεσμοθέτησιν τῆς ποινῆς. Κατὰ τὸν Μάλεκ¹⁹, ἡ διήγησις αὕτη δὲν ἀφορᾶ πάντα ἀλλαξοπιστήσαντα, ἀλλὰ μόνον τὸν ἐγκαταλείψαντα τὸ ἰσλάμ, ὅθεν δὲν ὑπεισέρχεται εἰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις ἐτέρων δογμάτων. Τὴν καθολικῶς σχεδὸν ἀποδεκτὴν παρὰ τοῖς νομοκανονολόγοις θέσιν ταύτην διασπῶσι μόνον οἱ ζαχερέη, καθ' ἃ ὑπεστήριξεν ὁ τούτων σχολάρχης Ἰμπν Χάζεμ, ἔνθα δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀνταλλαγὴ ἀπιστίας δι' ἀπιστίας, ὁπότε, ὅστις ἐγκαταλείψῃ μίαν θρησκείαν ἔχει νὰ ἐπιλέξῃ μεταξὺ τοῦ ἰσλάμ καὶ τοῦ ξιφους²⁰, ἄρα δὲν εἶνε δυνατὸς ὁ ἐξιουδαϊσμὸς χριστιανοῦ καὶ τούναντίον, ἐν ᾧ κατὰ τὴν μερίδα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Σάφαη, ὁ μεταλλάσων τὴν τούτου θρησκείαν ἀπὸ ἀπιστίαν εἰς ἀπιστίαν θανατοῦται²¹.

Ἡ τῶν νομοκανονολόγων, ὁμως, πλειονότης οὐκ ἀποδέχεται τὴν τοιαύτην γενίκευσιν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐπερχομένην ἀπόληξιν τῆς θανατώσεως τῶν ἀλλαξοπίστων καὶ τοῦτο διότι, κατ' αὐτούς, ἡ μόνη ἀληθὴς θρησκεία εἶνε τὸ ἰσλάμ: «ἡ θρησκεία παρὰ τῷ θεῷ τὸ ἰσλάμ ἐστι»²² καὶ ἄρα, ὁ μεταβάλλων θρησκείαν τινὰ δι' ἐτέρας οὐκ ἐκφεύγει τῆς ἀπιστίας καὶ ὅθεν οὐ μεταβάλλει τὰς τούτου θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, παραμένων ἐν τῇ ἀπιστίᾳ αὐτοῦ²³.

Οἱ χαναφήται, τέλος, θεωροῦσιν, ὅτι μόνον ὁ ἀλλαξοπιστήσας ἐκ τοῦ ἰσλάμ ἀνὴρ θανατοῦται, τῆς γυναικὸς ἀπαλλαττομένης καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὁ προφήτης ἀπηγόρευσε τὴν θανάτωσιν γυναικῶν εἰς γενικὴν τινα διάταξιν, περιλαμβάνουσαν καὶ τὰς ἀλλαξοπιστούσας²⁴, θέσις μᾶλλον ἄστοχος, ἅτε ἀπαρνούμενη ἀναιτιωδῶς τὴν ἐν ἰσλάμ ὑφισταμένην ἐν ταῖς ποινικαῖς ὑποθέσεσιν ἰσότητα τῶν φύλων²⁵, αἰρουμένην δι' εἰδικῆς τινος διατάξεως, μὴ ὑφισταμένης ἐν προκειμένῳ.

Τῆς καταστάσεως οὕτως ἐχούσης ἐξ ἐπόψεως ἰσλαμικοῦ δικαίου, ἡ τοῦ ἰσλάμ ἐγκατάλειψις ὑπὸ χριστιανοῦ ἐξιςλαμισθέντος καὶ ἡ τούτου ἐπιστροφή

19. Μαουτᾶ, σ. 459.

20. Ἄλ-ΜΑΧΑΛΗ τ. 11, σ. 194.

21. Φάτχ ἄλ-Μπάρη τ. 12, σ. 272.

22. Ἄλ-Ὀμράν 3.

23. Φάτχ ἄλ-Μπάρη μπε σάρχ σαχίχ ἄλ-Μπουχάρη τ. 12, σ. 272.

24. Ἄλ-μπαμποσούτ λέλ ΣΑΡΧΕΣΗ τ. 9, σσ. 108-110.

25. Πρὸβλ. ἐμὴν, Ἡ κατὰ τὴν ποινικὴν μεταχείρισιν ἰσότης τῶν φύλων ἐν τῷ ἰσλάμ ἐν Ἀναλέκτοις (Ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Ἀνατολικῶν Σπουδῶν τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας) περίοδος β', τ. Ι' (2010), σσ. 105-111.

εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θρησκείαν δὲν εἶνε δυνατὴ, ἐπισύρουσα οἷαν ποινὴν ἐπιφέρει ἡ ἀλλαξοπιστία γηγενοῦς μουσουλμάνου, ἅτε οὐδεμία διάκρισις γνωρίζει τὸ ἰσλάμ περὶ γηγενοῦς καὶ ἐπιγενομένου μουσουλμάνου, ὄντων ἀμφοτέρων ἰσοκύρων εἷς τε τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις²⁶.

26. Πλείονα, ΑΧΜΑΝΤ ΙΜΠΡΑΧΗΜ ΧΑΣΑΝ καὶ ΚΥΡΙΑΚΟΥ Θ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΠΑΤΡΑΓΑ, Ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης ἐν τῷ ἰσλαμικῷ νόμῳ ἐν Ἐκ. Φάρῳ τ. ΟΔ' (2003), σσ. 159-179.